

KUIDAS
NÄEB VÄLJA
SOTSIAALNE
TALU-
PIDAMINE?

MIS TOIMUB
ERIHOOLEDE-
KODU KINNISES
OSAKONNAS?

KES MAKSAB
KOOLIDE TUGI-
SPETSIALISTIDE
EEST?

KAS MEDITSIINI
VASTUTUS
LÕPEB LAPSE
ELLUJÄTMISEGA?

DETSEMBER 2013

PUUTEPUNKTID

SÕLTUMATU AJAKIRI, MIS VÕITLEB ERIVAJADUSTEGA INIMESTE ÕIGUSTE EEST

KÕIK EESTI PUUETEGA INIMESED, NENDE LÄHEDASED JA
NENDEGA TEGELEVAD SPETSIALISTID – ÜHINEGE!

NR 23

VÄIKESE
PÖIAL-LIISI
KEERULINE
ELU

FOTO: VIKTORIA REIMAN

PÕLETAVAD TEEMASID JÄRGMISES NUMBRIS:

MIDA ON OODATA RIIGI UUEST ERIHOOLEKANDE ARENGUKAVAST?
KAS TÖÖVÕIME REFORMIKAVALE ON TEHTUD KA MÕJUDE ANALÜÜS?
MILLINE ON KOOLIDE VÕIMEKUS TULLA TOIME AUTISTIDEGA?

SADA SEITSE REHABRIGAADI

 Kui aastake tagasi oli Eestis veel umbes 90 rehameeskonda, siis nüüd juba 107, järgmisel aastal võib-olla 127.

See teeb iga 1300 puudega inimese kohta ühe meeskonna. Mõistlik. Teades aga, et rehateenusele jõuab aastas vaid paarkümmend tuhat inimest, teeb see alla 200 rehabiliteeritava brigaadi kohta. Rehaplaane tuleb ühe brigaadi kohta alla 100. Rehameeskonna moodupuuks on viis spetsialisti. Iga spetsialisti kohta tuleb seega aastas vaid paarkümmend inimest, kellele tehakse plaani, teist sama palju neid, kellele teenuseid pakutakse. Suurepäraselt individuaalne!

Kui palju on aga teie seas neid õnnelikke, kelle jaoks rehaplaani tegijad ja teenuste osutajad ongi kujunenud koostööpartneriteks?

Ja kui palju neid, kes endale või lapsele tehtud plaani loevad kui läkitust teisest ilmast ega näe sel olevat mingitki seost elu toimuvaga?

Toimetusse laekuva info põhjal on kahjuks need esimesed tugevas vähemuses. Miks?

Tegelikult on ju kümmeaastaga aastaga kujunenud Eestis välja ehk paarkümmend tõesti tugevat, end järjekindlalt töötanud rehasutust, mida kliendid hindavad ja mille meeskondade tegevuse tulemused on käegakatsutavad. Järjest vähem on aga abivajajatel võimalust sinna sattuda, sest limiidsupp muudkui lahjeneb. On suur vahe, kas jagada aastane rehateenuse eelarve laiali väheste tugevate asutuste vahel või tilgutada seda demokraatiat mängides piiskhaaval kõikidele, kes vähegi pajast osa saada soovivad.

Me peaksime õppima rehateenust paremini hindama.

Tiina Kangro, PEATOIMETAJA

KALLID INIMESED, TULGE MEILE APPI!

SOTSIAALMINISTEERIUM TÖÖTAB VÄLJA UUT ERIHOOLEKANDE ARENGUKAVA JA KA EESTI HOOLDAJATE LIIT ON NÕUANDJANA SELLESSE KAASATUD.

Arupidamiste käigus on aga selgunud, et mitte keegi ei tea, kui palju on kodudes peidus psüühiliste erivajaduste või vaimupuudega inimesi, kes pole päris iseisvalt võimelised eluga toime tulema. Ning kelle eest hoolitsevad perekonnad, kes tegelikult vajaksid kas juba nüüd või edaspidi päevakeskust, nädalahoidu, turvalist grupikodu, tugiisikut, järelevalvega sotsiaalmajutust, kohta hooldekodus vms.

Kõik äraantud lapsed, kelle riik on üles kasvatanud lastekodus ja kes juba elavad hooldekodus, on kenasti kokku loetud. Teada on ka need tuhatkond inimest, kes

on pandud riikliku erihoolekandeteenuse järjekorda. Kuid kõik pered pole seda teinud, sest on püüdnud kalli lähedasega viimse hetkeni ise hakkama saada. Ometi teame, et osa neist on hoolduskoormuse all murdumas. Teame ka, et kui ennatsalgavad vanemad on ükskord nende kõrvalt lahkunud, tuleb ühiskonnal kohustused siiski üle võtta. Eesti noores sotsiaalsüsteemis, kus kohustused on killustatud riiklike ja omavalitsuse teenuste vahel, on paljud lapse kodus üles kasvatatud pered jäänud vaateväljast üldse kõrvale.

Nüüd palume teid: andke meile teada oma olemasolust.

Nii ei teki ilmselt küll täiuslikku andmebaasi, kuid saame siiski vajalikku lisateavet erihoolekannet vajavate inimeste vanuse, abivajaduse määra, elupaiga asukoha ja praeguse olukorra keerukuse kohta.

Eesti Hooldajate Liit

 Palun täitke ankeet Eesti Hooldajate Liidu kodulehel www.ehol.ee või saatke oma kontaktid aadressile info@ehol.ee, märkides ära oma hooldatava vanuse, elukoha linna-valla ja umbkaudse abivajaduse.

 Kuna üks tööühik on asunud välja töötama täiesti uut **tugisüsteemi autistidele**, kellele pered ei leia olemasolevate teenuste seast sobilikke lahendusi, siis paluksime väga teavet ja kontakte ka peredelt, kes on sama murega silmitsi.

 Loomulikult tagame kõigile **andmete diskreetsuse** ega edasta neid täiendava kokkuleppeta riiklikele ega omavalitsusasutustele. Eesmärk on saada üksnes aimu abivajajate hulgast ja umbkaudsest paiknemisest.

PUUTEPUNKTID

ILMUB ALATES OKTOOBRI 2011 VÄLJAANDJA MTÜ PUUTEPUNKTID FAEHLMANNI 12, 10125 TALLINN TEL 628 4405 E-POST INFO@VEDUR.EE

© OÜ HARIDUSMEEDIA 2013 PEATOIMETAJA TIINA KANGRO TOIMETAJAD ANNE LILL, KAIDOR KAHAR KEELETOIMETAJA KAJA TÜRK TRÜKIARV 10 000 TELLIMINE WWW.VEDUR.EE

KAS KUULUTAME VÄLJA HOOLDEKODUDE AVATUD USTE PÄEVA?

FOTO: NATIONALCAREHOMEOPENDAY.ORG.UK

JUST SELLISE ALGATUSE MÕTELE TULID AASTA TAGASI KÜMMEKOND SUURBRITANNIA EAKATEKODU JA NEID ÜHENDAVAT ORGANISATSIOONI. VAHETULT ENNE JAANIPÄEVA, 21. JUUNIL TOIMUSKI ESIMENE ÜLEMAALINE HOOLDEKODUDE PÄEV, MILLES LÕI KAASA SADU HOOLDEKODUSID.

„Pikki aastaid on hooldekodude mainet õnestanud negatiivsed meediakajastused, milleks on põhjust andnud mõnedes halvasti juhitud ja kehva tasemega hooldusasutustes toimunud taunitavad seigad ja sündmused. Nüüd oleme aga otsustanud näidata avalikkusele meie asutuste tegelikku sisu,” kirjutas hooldekodude avatud uste päeva ideega välja tulnud initsiatiivgrupp oma esimeses pressiteates. „Me ei taha, et üksikud tõrvatilgad varjutaksid seda suurt ja pühendumusega tehtavat igapäevast tööd meie hooldekodudes. Tahame näidata, et hooldekodud võivad olla tõeliselt inspireerivad paigad, kus elavad põneva elusaatusega, väärikad ja väärtuslikud kogukonnaliikmed ning kus nende eest hoolitsevad hooldusala asjatundjad, kellele see tõeliselt korda läheb,” põhjendasid nad oma plaani.

Suvised pööripäeva eel esimest korda korraldatud ettevõtmine läks igati korda. Hooldekodud löid ukseid valla, korraldasid tänavalt sisse astunud inimestele üritusi, kutsusid neid kohvilauda, näitasid ruume ja elutingimusi, pidasid koos kontserte ja tantsupidusid. Hooldekodudesse tegid külaskäike kohalikud ettevõtjad, koolilapsed ja kultuuriinimesed.

Rahvusliku avatud uste päeva hea tahte saadikuks palutud teenekas briti ajakirjanik ja BBC saatejuht, paruness Joan Bakewell selgitas, et peab väga vajalikuks hoolekandea-

KAS EESTI HOOLDEASUTUSED OLEKSID VALMIS UKSED AVAMA?

 Palun andke meile teada, kui mõte tundub teile põnev ja vajalik ning oleksite valmis kaasa lööma.

 Ootame teie märguandeid aadressile info@vedur.ee.

tuste avatust. „Inimesed, kes abivajaduse tõttu hooldekodus elavad, on pärit meie seast. Me kõik võime ühel heal päeval olla hooldekodu asukad. Seepärast tehkem seda koos. Tundkem huvi, olgem abiks ja andkem oma panus,” kõlas tema sõnum, kui ta kutsus vabatahtlikke hooldekodudesse abiks minema.

TEEME JÄRELE

Just kõike seda oleks tarvis ka Eestis. Hooldekodude töötajad on sageli pahased, kui meedia mõne nende töömail toimunud eksimuse või õnnetu juhuse avalikustab ja neid

Hetk Loxley Parki hooldekodu avatud uste päevalt, kus ühtlasi koguti annetusi vähihaigete rehabilitatsiooniks.

kritiseerib. Ajakirjanikele heidetakse ette, miks need ei tõtta kajastama asutuste positiivset igapäevaolu. Samas kurdavad oma lähedase hooldekodusse viinud pereliikmed, et sageli hoitakse asutuse tegelik eluolu nendegi silme eest varjus. Ka filmikaamera hooldekodudes käies oleme sageli näinud tegelikkuse asemel Potjomkini küla. Kuigi polegi täpselt aru saanud, miks seda on tehtud.

Muidugi võib alati leida põhjendusi, miks sarnase ettevõtmise korraldamine Eestis oleks keeruline. Võib-olla saaks varjuda andmekaitse seaduse taha, ehk häiriks see kliente, ehk pahandaks klientide omakseid.

Ent mõelgem positiivselt. Võib-olla kujuneks sellest üks vahva ja oodatud päev nii hooldatavatele kui ka personalile ja avalikkusele. Tundub, et Inglismaal ja Walesis just nii läks – tuleva aasta avatud uste päeva peetakse 20. juunil. Kas teeme järelle? **Tiina Kangro**

MIS SIIS IKKAGI SAAB KOOLI JA LASTEAIA TUGISPETSIALISTIDEST?

EELMISE AASTAVAHETUSE EEL KERKIS ÜLES ÄGE VAIDLUS PÕHIKOOLI- JA GÜMNAASIUUMISEADUSE MUUTMISE ÜLE, MILLE ÜHEKS KESKSEKS SÕLMEKS OLIS ASJAGA KURSIS OLEVATE OSAPOOLTE MURE TUGISPETSIALISTIDE SAATUSE PÄRAST KOOLIDES JA LASTEAEDADES.

2012. aasta sügisel oli toimunud õpetajate streik ja haridusminister Jaak Aaviksoo, kes oli õpetajatele lubanud palgatõusu, pidi selleks kuskilt raha leidma.

Avastati, et koolid, kes saavad pedagoogide palgaraha riigilt, olid hakanud selle raha eest tööle võtma tugispetsialiste – abiõpetajaid, logopeede, eri- ja sotsiaalpedagooge –, kellela õpetamine enam kuidagi ei õnnestu, sest haridusasutustesse tuleb üha rohkem puute ja hariduslike erivajadustega lapsi.

Koolide majandamine käib ju teadupoolest nii, et umbes pool raha ehk riigieelarvest makstav haridustoetus (nn õpilaste pearahad) katab kooli juhtkonna ja pedagoogilise meeskonna palgad ning veel nipet-näpet, linn või vald aga, kus kool asub, tasub koolimaja ülalpidamise jms kulud.

ÕPETAJAD TEHKU IMET

Nüüd tekkiski ministriumil plaan, et kui seaduses asendada sõna „pedagoog” sõnaga „õpetaja”, siis ei tohiks direktor enam riigi antavast haridustoetusest tugispetsialiste palgata – kuigi nemadki on pedagoogilise protsessi osad, pole nad ju õpetajad. See looks olukorra, kus ka seni tugispetsialistidele makstud palgaraha jääks õpetajate palkadeks, ning nii olekski palgatõusu raha olemas. Ministerium teatas, et plaanib hakata väga täpselt kontrollima, et

koolid maksaksid kogu riigi antava palgaraha välja vaid õpetajatele.

Seadusmuudatuse ümber tekkinud tulised vaidlused ning omavalitsusliitudel, koolidelt, lasteaedadelt ja erialaliitudel riigikogu kultuurikomisjoni laekunud palve- ja protes-

tikirjad panidki seaduse muutmise seisma ... kuni see tänavu vahetult enne jaanipäeva riigikogus siiski kiiruga vastu võeti. Nimelt oli valitsus pakkunud välja kavala kompromissi: võtta venima jäänud seadus enne suvepuhkusele minekut ikkagi vas-

tu, jättes sellest välja vaid koolide rahastamist puudutav § 82, mille üle siis sügisel rahulikus tempos edasi vaielda.

Nüüd ongi sügis käes, kuid samuti on käes uus kiire – jutt käib ju sellest, kuidas juba jaanuaris jõustu-

va muudetud põhikooli- ja gümnaasiumiseadusega koolide finantse reguleerima hakatakse. Nii ongi uus jupp seadusmuudatust oktoobri lõpust valitsuse eelnõude infosüsteemis (valitsus.eelnoud.ee) kooskõlastusringil. Protseuur käib nii,

OMAVALITSUSED EI NÕUSTU

Eesti Linnade Liit ja Eesti Maaomavalitsuste Liit on juba teatanud, et ei nõustu põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse rahastamispunkti muutmise seaduseelnõu praegusel kujul kooskõlastama, ning osutanud ühe probleemkohana just tugispetsialistide küsimusele:

✿ Märgime, et ministriumi kavandatavad maaomavalitsuste tugiteenuste keskused ei lahenda koolide olukorda tugiteenuste tagamisel, sest ükski keskuse spetsialist ei suuda süveneda ega tegeleda piisavalt konkreetse kooli õpilase probleemiga.

✿ Leiame, et vähemalt seaduses nimetatud kohustuslike tugispetsialistide (eripedagoog, psühholoog, sotsiaalpedagoog, kelle kvalifikatsiooninõuded määrab riik) tööjõukulude katmise võimalus riikliku eraldise arvelt peaks jääma omavalitsusele alles.

Väljavõte ELL-i ja EMOL-i 22. novembri 2013 märgukirjast

Ka rahandusministerium on teatanud, et ei kooskõlasta seadusmuudatust praegusel kujul, kuid seda mitte tugispetsialistidega seotud põhjustel.

Ajakirja trükkimineku ajaks ei olnud erialaliidud ja ühendused veel oma vastuseid saatnud, kuid loodame, et nad teevad seda kiiresti.

Soovitame huvigruppidel jälgida toimuvat ja valmistuda märgukirja saatmiseks riigikogu kultuurikomisjonile (kultuurikomisjon@riigikogu.ee) niipea, kui muudatus jõuab valitsusest riigikokku.

et kõikidelt ministriumidelt, linnade liidult ja maaomavalitsuste liidult oodatakse kooskõlastust, huvigruppidele (antud juhul õpetajate liidult, haridustöötajate liidult, lastevanemate liidult, koolijuhtide ühenduselt, õpilasesinduste liidult ja eraüldhariduskoolide ühenduselt) aga palutakse arvamust.

SELLEST ME EI RÄÄGI

Asjakohane on aga märkida, et ... tugispetsialistide valdkonda seadusmuudatuses ei käsitletagi. See tundub olevat juba vana asi, mis ammu korras ja unustatud.

Küll aga räägitakse uues rahastamispunktis põhjalikult lahti, millist aruandlust soovib ministrium rakendada garanteerimaks, et riikliku haridustoetuse raha läheks rangelt vaid õpetajate palkadeks ning koolilõuna, õpilaskodude, õppekirjanduse ja õpetajate täienduskoolituse kulude katteks. Kui kool seda muuks kasutab, soovib ministrium vähendada selle võrra asutuse järgmise aasta haridustoetust. Tugispetsialistid ja

Õigus tasuta kooliharidusele on kirjas põhiseaduses ja inimõiguste deklaratsioonis. Kui hariduse saamine pole tugiteenusteta võimalik, on riigi kohus need tagada.

FOTO: HEIKO KRUI

hariduslikud tugiteenused on „muu kulu”, mille eest maksu koolipidajatest omavalitsused ise.

Tuletame veel pisut meelde aastatagust aega. Kui kisa suureks läks, lahendas haridusminister olukorra ajutiselt nii, et lubas selleks aastaks jagada haridustoetuse raames koolidele tugispetsialistide kulu katmiseks 3,3 miljonit eurot, mis võeti mulluse aasta eelarvejäägist. Et siis saavad koolid esimesest ehmatusest üle ja küll juba edaspidi selgub, kuidas asi täpselt olema hakkab. Ega ministril polevat isiklikult midagi selle vastu, kui riik maksaks ka tugispetsialistide kulu, kui riik selle raha leiab ja nii otsustab, lausus Jaak Aaviksoo ühes veebruarikuisest riigikogu infotunnis saadikute arupärimistele vastates.

Nüüdseks aga on nii haridus- ja teadusministeerium kui ka valitsus teatanud lausa kirjalikult oma seisukohast, et ei näe mingit vajadust tugispetsialistide palgaraha riikliku haridustoetuse sisse arvata, sest koolidel polevatki kohustust neid palgata. Neil on üksnes kohustus tagada oma koolis käivatele erivajadustega lastele tugispetsialistide teenus, mida nad võivad ka sisse osta ... näiteks maakondlikest nõustamiskeskustest, mis kunagi võimsalt tööle hakkavad. **Tiina Kangro**

FOTO: HEIKO KRUISTI

MIDA ÜTLEB SEADUS ERIVAJADUSTEGA LASTE JA TUGITEENUSTE KOHTA?

Kes on haridusliku erivajadusega ehk HEV-õpilane?

Õpilane, kelle andekus, õpiraskused, tervise seisund, puue, käitumis- ja tundeeluhäired, pikemaajaline õppes eemalviibimine või kooli õppekeele ebapiisav valdamine toob kaasa vajaduse teha muudatusi või kohandusi järgmises:

- õppe sisu
- õppeprotsessis
- õppe kestuses
- õppekoormuses
- õppekeskkonnas (õppevahendid, õpperuumid, suhtluskeel, sh viipekeel või muud alternatiivsed suhtlusvahendid, tugipersonal, spetsiaalse ettevalmistusega õpetajad jm)
- taotletavates õpitulemustes või õpetaja poolt klassiga töötamiseks koostatud töökavas (põhikooli- ja gümnaasiumiseadus (PGS) § 46)

Millest lähtutakse HEV-õpilase õppe korraldamisel?

Kaasava õppe põhimõtetest, mille kohaselt üldjuhul õpib haridusliku erivajadusega õpilane elukohajärgse kooli tavaklassis. (PGS § 47)

Kuidas toimub koolis HEV-õpilase arengu toetamine?

HEV-õpilasele tagatakse koolis tasuta vähemalt eripedagoogi (sh logopeedi), psühholoogi ja sotsiaalpedagoogi (edaspidi: tugispetsialistid) teenus. (PGS § 37)

Kes on koolitöötajad?

Direktor, õppealajuhataja, õpetajad, tugispetsialistid, teised õppe- ja kasvatusalal töötavad ning muud töötajad. (PGS § 74)

Kes korraldab koolis HEV-õpilase õppetööd?

Direktor määrab HEV-õppe koordineerija, kelle ülesandeks on haridusliku erivajadusega õpilase õppe ja arengu toetamiseks vajaliku koostöö korraldamine tugispetsialistide ja õpetajate vahel.

HEV-koordineerija toetab ja juhendab õpetajat haridusliku erivajaduse väljaselgitamisel ning teeb õpetajale, vanemale ja direktorile ettepanekuid edaspidiseks pedagoogiliseks tööks, koolis pakutavate õpilase arengut toetavate meetmete rakendamiseks või täiendavate uuringute läbiviimiseks, tehes selleks koostööd õpetajate ja tugispetsialistidega. (PGS § 47)

Kust tugispetsialistid tulevad ja kes neid rahastab?

Tugispetsialistide teenuse rakendamiseks loob võimalused kooli pidaja ning selle korraldab direktor.

Direktor võib tugispetsialistide teenust tellida haridus- ja teadusministeeriumilt või ministeeriumi poolt halduslepingu alusel seda ülesannet täitvalt riigi sihtasutuselt, kes pakub vähemalt igas maakonnas koolidele eripedagoogi ja psühholoogi teenust.

Tugispetsialistide teenuse kirjelduse, selle teenuse riigi poolt osutamise ulatuse, tingimused ja korra ning teenuste hinnad kehtestab haridus- ja teadusminister oma määrusega. (PGS § 37)
(Vastavat määrust aga seaduse juures ei ole, link annab teate: rakendusakt puudub – toim)

Mida siis nüüd peale hakata?

Tänavu 1. septembrist seadusesse lisatud punktis täpsustatakse: Haridus- ja teadusministeerium tagab käesoleva seaduse §-s 37 nimetatud eripedagoogi ja psühholoogi teenuse pakumise koolidele vähemalt igas maakonnas hiljemalt 2014. aasta 1. septembriks. Ka tugispetsialistide teenuse kirjelduse ning selle teenuse riigi poolt osutamise ulatuse, tingimused ja korra kehtestab haridus- ja teadusminister hiljemalt 2014. aasta 1. septembriks. (PGS § 1006)

kommentaar

HARIDUSTEMPEL, MILLEL PUUDUB VUNDAMENT

Ah nii. Järgmise õppeaasta alguseks tekivad siis igasse maakonda imelised tugiteenuste keskused, mille kaudu kaetakse kõikide koolide vajadused tugispetsialistide järele. Või ikka ei teki ning ei kaeta? Me ei tea ju ei nende keskuste töö sisust, mahust ega hindadest praegu veel midagi – selle kõige kohta info puudub.

Küll aga teame, et puuetege lapsed on koolides ja koolid peavad nendega toime tulema. Riik aga näitab seadusesätet appi võttes näpuga omavalitsuste peale: tehtagu!

Ent mida ja kuidas? Milliste probleemide, diagnooside või erivajadustega õpilastel on õigus või vajadus haridust omandades tugiteenuseid (ja milliseid siis?) saada, ei tea me samuti – seda peab seaduse järgi otsustama direktori määratud HEV-koordinaator. Huvitav, kas too on õpetaja või tugispetsialist? Või hoopis midagi kolmandat? Ja peale selle, kas ta lähtub erivajadustega lapse vajadustest või koolipidaja (valla või linna) võimalustest?

Kes ikkagi vastutab, kui erivajadusega laps on vanemate ja õpetajate hea usu tulemusena kaasatud kooli, kuid põhiseadusega ette nähtud haridus jääb talle siiski kättesaamatuks, sest tugiteenuseid, ei ole või ei vasta need tema vajadustele? **Puutepunktid**

MINISTEERIUMIS SAI VALMIS HEV-HARIDUSE KONTSEPTSIOON

HARIDUS- JA TEADUSMINISTEERIUMIS KOOSTATI LIGI KAKS AASTAT HARIDUSLIKE ERIVAJADUSTEGA ÕPILASTE ÕPPEKORRALDUSE KONTSEPTSIOONI NING NÜÜD LÕPUKS ON SEE VALMIS.

Kontseptsiooni koostamist juhtinud ministeeriumi üldhariduse osakonna nõuniku Tiina Kiviranna sõnul on siiski tegemist vaid majasisese töödokumendiga, milles kaardistatakse praegune erivajadustega õpilaste koolihariduse olukord ja fikseeritakse suunad, kuhu liigub meie kaasav haridus aastatel 2014–2020.

Kontseptsiooni põhialus on jagada paberi peal ära riigi ning omavalitsuste ülesanded ja vastutus eritingimusi ja tugimeetmeid vajavate õpilaste õpetamisel. Selgema pildi loomiseks liigitatakse õpilased kahte kategooriasse: kergemate probleemidega õpilased (HEV1) ja raskemate puuetege õpilased (HEV2). Ministeeriumi sõnum on, et HEV2 õpilaste eest asuks vastutama riik, kes võtab kohustuse tagada neile õppimisvõimalus põhiliselt erikoolides või -klassides; HEV1 õpilastega peaks aga hakkama saama tavakoolid ise tavatingimustes. Kust täpselt piirid lähe-

vad, pole mõistagi kuskil kirjas.

Kontseptsioonis fikseeritakse ka see, et lõpliku otsuse teeb lapsevanem, kel on õigus ka raske puudega laps viia elukohajärgsesse tavakooli. Sel juhul peab kool tagama lapse erivajadustele vastava õppimisvõimaluse. Dokumendis sätestatakse seegi, et kui elukohajärgses koolis siiski ei ole võimalik õpet läbi viia, võib kool teha koostööd mõne teise omavalitsusega, kus see on võimalik, tagades rahalise katte (arveldamise) ja korraldades lapsele kooliskäimiseks vajaliku transpordi või hüvitades sõidukulud.

Kontseptsioonis on ka märgitud, et HEV2 õpilaste hariduse toetamiseks on sotsiaal- ja haridusministeerium asunud välja töötama haridus-, tervishoiu-, rehabilitatsiooni- ja sotsiaalteenuste sidustatud mudelit, mis peaks valmima järgmise aasta mai lõpuks. Uurime seda lähemalt järgmistes ajakirjades.

Mida aga kontseptsioon sõnagagi ei puuduta, on koolieelne haridus ja erivajadustega laste toetamine kutsehariduse omandamisel. Ju siis neis küsimustes töötavad ministeeriumi teiste osakondade teised ametnikud kunagi teinekord välja teisi kontseptsioone, kui nad ükskord selle valdkonnani on jõudnud. **Tiina Kangro**

ERIVAJADUSTEGA LASTE KAKS LIIKI

HEV1 õpilased

Väiksemate erivajadustega õpilased, kes vajavad tavakoolis õppimiseks täiendavaid tugimeetmeid ja tingimusi:

- õpiraskused
- düsleksia, düsgraafia
- lihtsustatud õpe kaasuvate puueteta
- käitumisprobleemid jne

HEV2 õpilased

Rasketes häiretes ja liitpuuetege õpilased, kes vajavad spetsiifilist õppekorraldust ja ressursimahukaid tugimeetmeid, mida on enamasti otstarbekas pakkuda erikoolis või eriklassis:

- raske nägemispuue, kõnepuue või kuulmispuue
- toimetuleku- ja hooldusõpe
- lihtsustatud õpe kaasuva puudega
- liikumispuue kaasuva puudega
- raske psüühikahäire
- kasvatuse eritingimuste vajadus jne

MEDITSIIN SUUDAB ELLU JÄTTA. KUID KES AITAKS ELADA?

DETSEMBRI ALGUS. MARGIT ON ELIISEGA TALLINNA LASTEHAIGLAS. KES TEAB MITMEKÜMNENDAT KORDA JUBA SELLE, NÜÜD PEA ÜHEKSA AASTAT KESTNUD ELUNATUKESE JOOKSUL. SEEKORDNE HAIGLARAVI KIPUB VÄGISI PAARI NÄDALA PIKKUSEKS VENIMA. ELISET KIMBUTAVAD KURJAD BAKTERID.

Tohtrid on püüdnud neid tõrjuda aina uute ja uute ravimitega, aga batsillid on riukalikud ning ükski arstim neid pikalt ei peata. Iga haiglaskäiguga pikeneb ravimite nimekiri, mille suhtes Eliise tõvetekitajad on resistentsed.

„Üksainus rohi veel ongi, mis meid aitab,” räägib Margit, „seda süstitakse otse veeni, sellepärast peamegi nii kaua haiglas olema. Õnneks on Eliisel nüüd juba parem, kuigi ... seekordne töbi oli taas ränk. Tüdruk ainult oksendas, mitte ükski söök sisse ei jäänud ja lõpuks hakkas ta juba verd oksendama. Mul oli tunne, et seekord ta ei tulegi enam sellest välja. Siin haiglas esimestel päevadel ma ainult valvasin, kas ta ikka veel hingab. Või äkki on juba läinud.”

Pooleteise kuu pärast on Eliisel üheksas sünnipäev. Kasvu järgi on tüdruk üheksakuuse mõodus. Ta ei käi ega räägi. 24 tundi ööpäevas pihustab perfluuser talle tilkhaaval otse makku spetsiaalset toidusegu. Eliise oskab vaid nutta, kui tal on paha olla, ja rõõmust kilgata, kui tal on hea meel.

Eliise ema Margit Krjukov oli esimene julge ema Eestis, kes otsustas oma elule aidatud ja ellu jäänud üliiränkade puuetega lapse looga „kapist välja tulla”. Ja kutsuda avalikust kaasa mõtlema, kuidas peaks

olema ühes riigis korraldatud selliste laste eest hoolitsemine. Et see ei hävitaks täielikult nende vanemate ja teiste pereliikmete elu.

„Meditsiin on ülivõimas ning oskab ellu jätta ka sügavalt enneaegsed ja lootusetult raskete sünnikahjustustega lapsed. Aga kui selline beebi teki sisse pakituna haiglast kaasa antakse ja kõik edasine on üksnes perekonna õlgadel, siis tekib küsimus, kas mäng ei käi üksnes „puhta” meditsiinistatistika nimel. Meie tütar sündis erakorralise keisrilõike abil väga palju enne õiget aega. Ta oli perre väga oodatud ja on siiani mu ainuke laps, keda ma armastan üle kõige siin maailmas. Aga mu jaks on otsas ja ma ei tea, kuidas edasi elada,” kirjutab Margit oma kirjas, mis potsatas „Puutepunkti” toimetuse postkasti kadrilauapäeva hilisõhtul kolm aastat tagasi.

Sõitsime kohe esimesel võimalusel Pärnusse Margitile ja Eliisele külla, „Puutepunkti” vaatajateni jõudis Pöial-Liisi mõõtu toona viieaastase Eliise esimene lugu aprillis 2011.

KEISRILÕIKEGA ILMALE

Nagu enneaegsetel lastel tavalline tabas ka Eliise sünd vanemaid ootamatult. Margit elas rõõmsas lapseootuses ja sünnituseni oli veel kuid. Kuni ta ühel hetkel tajus, et

midagi on vist viltu. Veel samal õhtul käis ta haiglas oma günekoloogi juures, kes juhtus õnneks just sel päeval valves olema. „Algul ütles arst, et pole hullu midagi, aga siis järsku muutus tõsiseks ning küsis, ega ma ei saaks homme Tartus kontrollis käia,” meenutas Margit. „Sõitsimegi järgmisel päeval Tartusse. Juuksehari oli ainsana käekotis, läksime ju üksnes korra kontrolli. Ulatasin Pärnust kaasa antud paberid õele ja kuna arst oli hetkel hõivatud, soovitati meil tunnike kohvikus oodata. Me polnud veel poolel teelgi sinna, kui terve arstide konsiilium meile järele jooksis, hõigates: kohe-kohe haiglasse sisse!”

Tohtritelt kuulis Margit, et lapse elu päästmiseks tuleb teha viivitamatult keisrilõige. Kuigi beebi on veel ebaküps ega kaalu tõenäoliselt palju üle 400 grammi. Esimese

“ POOLETEISE KUU PÄRAST ON ELIISEL ÜHEKSAS SÜNNIPÄEV. KASVU JÄRGI ON TÜDRUK ÜHEKSAKUUSE MÕÖDUS. TA EI KÄI EGA RÄÄGI.

Eestis on vastsündinute elulemus maailma tipp-tasemel. Kui võrrelda aga enneaegselt sündinute edasist elukvaliteeti, jääb Eesti selgelt arenenud riikidele alla. See elukvaliteet mõjutab väga otseselt ka peresid.

FOTO: VIKTORIA REIMAN

ehmatuse ajal helistas Margit kohe oma meedikust emale. „Ema ütles mulle selge sõnaga: ära lase teda välja lõigata, sellest lapsest ei tule midagi! Sünnita, ja kui ta jääb ellu, siis järelikult on ta eluks küps. Kui sünnib surnuna, pole midagi teha. Sul on võimalus teine laps saada. Oi, kuidas ma vihastasin ema peale. Kuidas ta julgeb mulle midagi sellist öelda!” meenutab Margit ja tunnistab, et kulus aastaid enne, kui ta mõistis, et just ema soovitus järgi olekski ta pidanud talitama.

Tagantjärele tarkus paraku ühestki hädast ei päästa. Tund hiljem oli ta juba 490-grammise tütretirtsu ema. Kalender näitas kuupäeva 27. jaanuar 2005.

PALUN JÄTA TA ELLU!

Esimene kohtumine tibatillukese tütreaga oli noorele naisele šokeeriv. „Võipakk kaalub ka pisut rohkem kui see lapsekribu seal kuvöosis,” mäletab Margit oma esimesi emotsioone. Vastsündinute intensiivravis leiti beebil järjest tervisevigu: hingamispuudulikkus, aneemia, sepsis. Erilist lootust noortele vanematele ei antud. Eliise üheksandal elupäeval kuulis Margit arsti käest, et last on mitu korda elustatud. Margit üksnes palus kõigevägevamat, nagu vist kõik enneaegsete laste emmed: ära lase tal minna! Ja tohtridki julgustasid teda lugudega hästi tervenunud enneaegsetest. Kuigi, üks arstidel pidi olema varuks teistsuguseidki kogemusi. Neist millegipärast aga noorele emmele ei räägitud.

„Õeldi küll, et tõenäoliselt on tal ajukahjustus. Aga kust mina, veidi üle kahekümnene pidin teadma, mida see tähendab! Keegi ka ei seletanud. Sellest, mis nüüd aastate kaupa on kestnud, polnud mul õrnatki aimu. Esimest korda taipasin, et Eliisega on vist kehvasti, kui umbes pooleaastase lapsega kontrolli minnes kohtasin haiglas juhuslikult meid vastsündinute osakonnas ravinud noorem arsti. Ütlesin talle, et ega meil just hästi ei lähe, ning selle peale ta prahvatas: aga see oli ju kohe teada, et sellest lapsest ei saa mitte midagi! Miks mulle

“VÕIPAKK KAALUB KA PISUT ROHKEM KUI SEE LAPSEKRIBU SEAL KUVÖÖSIS, MÄLETAB MARGIT OMA ESIMESI EMOTSIOONE. ÕELDI KÜLL, ET TÕENÄOLISELT ON TAL AJUKAHJUSTUS. AGA KUST MINA, VEIDI ÜLE KAHEKÜMNENE PIDIN TEADMA, MIDA SEE TÄHENDAB.

Väike võitleja, kes on elus tänu võimsale meditsiinile. Sel pildil on Eliise just saanud kolmenädalaseks ja kaalub juba 530 grammi. Kuus sellist Eliiset annaks kokku ühe tavalise vastsündinud beebi.

FOTO: ERAKOGU

seada siis kohe nii ei öeldud? Ja miks oli vaja korduvalt elustada ilmselgelt elujõuetut last?”

TOIT EI SEISA SEES

Esimese eluaasta vaakus Eliise elu ja surma piiril. Ta ei suutnud imeda ning enamiku toidust sai kätte nina-sondi kaudu. Ühe ranga viirushaiguse järel ei söönud ta enam üldse ja aina oksendas. Arstid manitsesid Margitit igal juhul lapsele vajaliku toidukoguse sisse söötma, sest on ju vaja kasvada ja kosuda. Mures ema nii tegigi. Hiljem selgus, et iga hinna eest ettenähtud toidunormi makku surumine oligi põhjuseks, miks laps vaevles ja lakkamatult oksendas – Eliise magu oli enneaegsuse tõttu välja arenemata.

Kui laps oli kahene, otsustati talle maosond paigaldada. „Olukord muutus pärast operatsiooni veel hullemaks. Kui enne käisime temaga taastusravis võimlemas ja ma sööt-

sin talle beebide toidusegusid, tegin ise kanapuljongit ja püreed – no oksendas, siis oksendas –, siis nüüd läks asi täiesti käest. Asi hakkas pih-ta sellest, et sondi paigaldamine vist ebaõnnestus, sond läks umbe ja et haavad olid veel paranemata, siis ei saanud sondi kohe vahetada. Tuli me koju kahe sondiga – üks maos ja teine ninas. Kuu aega elasime nii, et püüdsin talle iga natukese aja tagant 10 milliliitri kaupa piimasegu anda. Ööpäev ringi. Kohe kui pisut rohkem toitu kõhtu läks, ta oksendas. Ta röökis hüsteeriliselt vahet pidamata,” meenutab Margit üht väga keerulist perioodi Eliise elus.

Kõige hullem, et ka arstid näisid juba Eliise jätkuvatest söömishädadest väsi. Aina sagedamini juhtus, et kui Margit helistas, polnud neid parasjagu kohal, ja kui ta juhtuski mõne arsti telefonitsi tabama, kostis soovitusena teha nii, nagu ta ise paremaks peab.

nud käimistraksides isegi hüpelda. Oksendamishood aga kestsid, per-fuuserit tuli pidevalt täita, lisaks vajas laps tihedat aspireerimist.

Margit tundis, et Eliise eest hoolitsemine hakkab talle üle jõu käima. Seda enam, et ta oli vahepeal jäänud üksi. Haige laps on pere rahakotile paratamatult suur koormus ja Eliise isa läks olude sunnil Norrasse perele elatist teenima. Muidugi käis ta esialgu tihedasti kodus naist-last vaatamas. Aga sageli juhtus nii, et need külaskäigud ei toonud kaasa oodatud rõõmu. Margit oli haige lapse hooldamisest üleväsinud, kodutööd kuhjunud, lapse hüsteeriahood aga kestsid hoolimata sellest, kas oli argipäev või nädalalõpp külla tulnud isaga. Ehk ootas ka Margit, et isa kodus olles tütre hooldamise üle võtab ja talle pisut puhkust pakub. Aga elukaaslanegi oli ennastsalgavast tööügamisest ja pikast sõidust väsinud ning ootas midagi muud.

„Mis seal salata, meie suhted hakkasid mõranema,” tunnistab Margit. „Ja kokku sai pingeid juba nii palju, et hakkasin pelgama, et lähen ise hulluks. Mul algasid peavalud, kohutavad ja igapäevased. Ma olin nii väsinud, et kui nägin Eliiset jälle toitu välja oksendamas, haaras mind tunne, et võtan selle lapse enda vastu enam oma tegude eest! Ma karjusin Eliise peale ja ütlesin talle selliseid sõnu, mida on raske isegi meenutada. Ja siis veel see mõte, et oh issand, ta on kahe ja poole aastane, kuue kuu pärast pean ma tööle minema! Kuidas ma vastu pean?”

LASTEKODUSSE

Margit otsustas, et peab leidma Eliisele päevahoiu. Kõik katsed aga luhtusid üksteise järel. Kus öeldi, et nii raskete puuetega laps neile ei sobi, kus küsiti päevahoiu eest kaks

korda nii palju, kui Margit oleks teeninud. Meeleheitel ema haaras kinni viimasest ölekõrrest, mida seadusandlus pakub lapsevanemale, kes ei jaksa enam elada elu, mille ainsaks sisuks on üli-raskete puuetega lapse hooldamine: ta palus kohtul võtta endalt vanemlikud õigused, et saada vastutasuks Eliisele tasuta koht väikelastekodus.

„Sellist kogemust ei soovi vaenlasele ka,” vangutab Margit läbielatu mõeldes pead. „See oli kohutavalt alandav protseduur. Ma pidin ennast alandama selle eest, et tahtsin, nagu kõikide teiste väikelaste vanemad, saada oma lapsele hoiuvõimalust. Selleks, et tööl käia. Lõpuks toodigi tähtitud kiri: teie õigused on ära võetud...”

Esimese nädala oli Margit lastekodus hommikust õhtuni tütre kõrval. Aitas tal uue koduga kohaneda, jagas hooldamise ja aparaadiga söötmise asjus kasvatajatele juhiseid. „Koht jättis esimesest hetkest süngel mulje. Üks laps oli kõrvaltoas haigestunud ja kui kasvataja sinna minnes üle öla rehmas, et läheb vaatama, kas ta juba sureb või ei sure, siis ausalt öeldes tekkisid mul külmavärinad. Aga kohtuotsus oli tehtud ja mul tuli Eliise sinna jätta. Süda muret täis, sõitsin tagasi Pärnusse. Paar päeva-kest läks mööda, kui lastekodust saabus ärev teade: Eliise on raskes seisus, ehk on parem, kui ma siiski ruttu kohale tuleks! Arvan, et kui laps oleks veel ööpäevaks sinna jäänud, siis teda enam poleks. Suhtumine oligi selline, et kui vanem on lapse ära andnud, siis järelikult polegi teda vaja, see laps tuuaksegi surema.”

TAGASI KOJU

Margit taotles kohtult vanemlikud õigused tagasi ja püüdis elu sättida nii, et ajal, kus tema tööl oli, vaatas

Lahendus saabus Tallinna lastehaiglas, kuhu Margit ühel ahastuse hetkel ise abi järele sõitis. Tehitud uuringust selgus, et Eliise magu mahutabki vaid 15 milliliitrit ning ainus võimalus talle eluks vajalik toidukogus tagada on sööta teda perfuuseriga ööpäev läbi. Leiti ka sobiv sonditoit ja siia maani, kõik need aastad käibki lapse söötmine nii, et iga kahe tunni tagant paneb Margit uue toidusegu lapsega ühendatud masinasse ja sealt liigub vedelik tilkhaaval Eliise makku. Mis aga tähendab, et vähegi jahedama ilmaga on õu minek välistatud, sest vedelik toiteballoonis jahtuks maha.

HÜSTEERIA

Ent söömismure lahenemine oli vaid asja üks pool. Eliise habras areng tegi pärast õnnetut sondiope-ratsiooni järsu tagurpidikäigu. Laps ei hoidnud enam peadki. Varem oli ta juba üritanud istuda ja püü-

lapse järele hoidjatädi. Aeg-ajalt käisid ka ema ja sõbranna abiks. Võõrsil elav abikaasa oli perest võõrdunud ning peagi mindi lõplikult lahku. Margit ei pane seda pahaks: kui pereelu ainus sisu on aastaid raskest seisundis lapse päästmine, suudavad kokku jääda vist ainult väga tugevad inimesed.

Kuid topelt koorma vedamine – kaheksast viieni palgatöö ja öhtul viiest hommikul kaheksani hooldustöö kippus nüüd Margiti hinge tuks kurnama.

„Hommikul tööle minnes olin rampväsinud. Lõunatunnil käisin jooksusammul poes ära, sest teadsin, et pean mõni minut pärast viit kindlasti koju jõudma, kuna lapsehoidja tuleb vabaks lasta. Oli hulk hetki, kus istusin töölaua taga ja mõtlesin: mis mind kodus ootab?! Ma ei tahagi sinna minna! Ka suurema osa teenistusest andsin lapsehoidjale,” kõneleb Margit.

Tagantjärele ei mäletagi Margit enam täpselt, kust ta kuulis, et Eestis on olemas selline asutus nagu Viljandi lasteabikeskus (nüüdne Viljandi perekodu). Igatahes võttis ta keskusega ühendust ja juba esimene kõne keskuse tollase juhataja Pille Vaiksaarega venis ootamatult pea tunniseks. See asutus näis Margitile kui muinasjutumaa. „Läksin Eliisega kohale, meile näidati, mida seal lastega tehakse. Kasvatajad küsisid huviga Eliise kohta, kõik tahtsid ise proovida, kuidas aparatuuridega ümber käia jne. Issake, kas see kõik on tõsi, mõtlesin. Või on ka siin mingi konks,” naerab Margit, meenutades oma esimest külaskäiku Viljandi lasteabikeskusesse.

KARMID VALIKUD

Eliise kohanes Viljandis päris hästi ja Margit hakkas samm-sammult uuesti avastama tavalist, normaalset inimese elu. Missugune õnn on kiirustamata töölt koju tulla, ehk teel korra pargipingilegi istuda, mõnda vaateakent silmitseda, lihtsalt olla.

Ning kui väärtuslikud ja imelised näisid nüüd tütreaga koos oldud het-

Paberite järgi õpib Eliise hoolduskooli teises klassis, olles esimese edukalt läbinud. Tegelikuses tähendab see, et praeguses etapis kaetakse osa tema hooldamiskulusid hariduse eelarvest. FOTO: VIKTORIA REIMAN

ked nädalavahetuseti! Margit otsustas jätkata õpinguid Tartu ülikooli Pärnu kolledžis. See pisi asi, et kogu palk viimase sendini ja isegi pisut enam läks Eliise hoolduskulude katteks, ei tundunud talle üldse probleemina. Ta oli vaba! Ta sai taas elada oma elu – vähemalt tööpäeviti ja siis, kui Eliise polnud parasjagu haige ning kodus!

Karmi tõde kommenteeris Eliise raviarst Ülle Uustalu nii: „Meie riigis ongi üliharas puudega lapse vanemal kaks varianti: sa kas loobud täielikult oma elust ja pühendud lapse eest hoolitsemisele või käid tööl ja teenid selleks, et lapse hooldamist kinni maksta.”

Margit valis teise variandi ja arvab siiani, et tegi õigesti. **Anne Lill**

MIDA TÄHENDAB PUUDEGA LAPSE PERELE NORMAALNE ELU?

ÕNNEKS EI LÖPPENUD PLUSMÄRGIGA SÜNDMUSED ELIISE JA MARGITI ELUS LASTEABIKESKUSE LEIDMISEGA. „PUUTEPUNKTI” SAATES JÕUDIS EKRAANILE RIDAMISI LUGUSID ÜLIRASKETE PUUETEGA LAPSI HOOLDAVATEST PEREDEST NING KA ÜHISKONNAS HAKATI AVASTAMA, ET SELLISED LAPSED ON TÕESTI OLEMAS JA NENDE PEREDE PROBLEEMID VAJAVAD LAHENDAMIST.

Küllap just selle kõige ajal korraldas ka Tartu ülikooli kliinikumi lastefond kampaania sügavate puuetega laste kasvatamise toetuseks ning üks esimesi toetuse saajaid oligi Eliise. „Pärast seda, kui lastefond võttis enda kanda lõvi osa Eliise kohamaksust ja sonditoidu eest tasumise, muutus mu elu väga palju. Mul jäi nüüd kätte raha, mille eest ma sain lubada võimalust minna teatrisse, kas või sõbrannadega kohvikusse, teiste inimeste sekka. Loomulikult tõi see kaasa uusi kontakte, uusi suhteid. Kõik hakkas liikuma. Kui varem kasvatis Eliise enneaegsusest põhjustatud hädad lumepallina, nii et lõpuks jäime abikaasaga mõlemad selle alla ja see hävitas ka meie elu, siis nüüd justkui rullus minu ees lahti täiesti uus – sisukas ning võimalusterohke elu, millest varasematel aastatel olin võinud vaid und näha,” rõõmustab Margit.

Praegu on tal ülikooliõpingud lõpusirgel, eksamidki tehtud ja vaid lõputöö ootab veel kirjutamist. Ning võite arvata, mis on tema diplomitöö teema? Muidugi – raskete ja sügavate puuetega laste hooldamise korraldus.

INIMESED

Peale selle on Margit leidnud enda kõrvale inimese, keda ei heiduta Eliise eripära. Ega seegi, et õnnelikust lahendusest hoolimata on naine paratamatult lapse eest hoolitsemisega käsist-jalust seotud. „Ega see tegelikult kergelt ei käinud, pidin kõigepealt ise vaimselt seda-

võrd tervenema, et üldse tekiks julgus suhet luua ja sellist sammu astuda. Aga see on ikka väga suur asi, kui on inimene, kellega oma rööme ja muresid jagada. Ja ma olen lõputult tänulik inimesele, kes suudab leppida sellega, et meie ükskõik millised plaanid võivad iga kell vastu taevast lennata. Põhjusel, et Viljandist helistatakse: Eliise on haige, tulge kiiresti,” kõneleb Margit.

Paraku pole Eliise tervisemured ajaga kuhugi kadunud, pigem on neid viimastel aastatel lisandunud. Lapse immuunsüsteem on nõrguke. Tavaliselt kujunebki nii, et veidi enam kui kaks nädalat kuus on Eliise haiguse tõttu kodus. Siis kulgeb Margiti elu täpselt samas rütmis nagu enne Viljandit: kaheksa tundi tööl ja 16 tundi hooldustööl haige lapse voodi kõrval. Haiguslehed jätab Margit varuks vaid kõige hullemateks olukordadeks, kui tuleb Eliisega haiglas olla. Neidki on viimasel ajal sageli ette tulnud.

KOHUSTUSED

„Mis saab aga siis, kui Eliisel on täis 12 eluaastat ja mulle enam hoolduslehte lapsega haiglas olemiseks ei antagi? Temasugust last ju üksinda haiglasse ei jäta. Või kust võtab siis haigla inimese, kes 24 tundi ööpäevas temaga tegeleb?” näeb Margit silmapiiril järgmist muret.

„Hästi kurb on kuulda, kui keegi on jälle arvanud, et näe, teleris kurdab oma rasket elu, aga nüüd on ise spaas – särav ja õnnelik,” jätkab Margit. „Kui need kritiseerijad vaid mõtleksid, kui üürikesed ja juhusli-

Kui kaua sügavalt ebaküpsena ilmale tulnud Eliise habras organism veel elada suudab, seda teab vaid kõigevägevam. FOTO: ERAKOGU

kud on sellised säravad hetked Eliise-suguste laste emadel. Ja samas kui vajalikud need on, et taas halvemad päevad vastu pidada. Mul pole ju võimalust kunagi pikemalt ette mõelda kui paar päeva. On välisstatud, et planeerin endale näiteks veebruari lõppu nädala Egiptuses. Võin kindel olla ainult hetkele. Minu jaoks saab õnne kirjeldada umbes nii: Eliise on Viljandis, ta on terve, lõpetan tööpäeva ja öhtu on minu. Kuni telefon pole helisenud, pole mul vajadust kärmelt autosse istuda ja haigele lapsele järele kihutada.”

Anne Lill

MARGIT PLAANIB RAJADA PÄRNUSSE PUUETEGA LASTE HOIUKESKUSE

PUUDEGA LAPSE PERES KASVAMINE ON VÕIMALIK VAIJUHUL, KUI TEMA HOOLDAMINE EI MUUTU LÄHEDASTE ELU AINSAKS JA JÄÄGITUKS SISUKS. MARGIT ON SELLE OMAL NAHAL LÄBI TEINUD JA TAHAB NÜÜD AIDATA MAAILMA TEISTE JAOKS PAREMAKS MUUTA.

Margit Krjukov on ka üks neist 12 tublist ja algatusvõimelisest omakoheldajast, kes paar kuud tagasi asutasid Eesti Hooldajate Liidu, et ühendada jõud võitluses inimliku ma sotsiaalsüsteemi eest.

Tema unistus on, et samamoodi nagu tavalistel lastel on lasteaiad ja koolid, oleks edaspidi puuetega laste peredel kindlustunne, et igas maa-nurgas üle kogu Eesti on neil võimalik leida koht, kuhu hooldust ja järelevõetav jätta selleks ajaks, kui nad ei saa teda valvata. „Tavaline ja terve laps vajab intensiivset hooldust vaid mõne aasta, hakates juba kooli minnes tasapisi iseseisvuma, aga puudega lapsel võib hoolduskoormus jääda kestma kogu eluks. Ükski vanem ei suudaks hooldada imikut aastakümneid, kuid just seda teevad sageli sügava puudega pereliikme hooldajad,“ põhjendab ta.

Selline lastehoiukeskus peaks pakkuma peredele hästi paindliku teenust. Praegu tagab riik kuni 18-aastaste puuetega lastele lapsehoiuvõimaluse 371 euro eest aastas, kuid ka selleks peab vanem ise leidma seaduse nõuetele vastava hoidja. Omavalitsus võib pakkuda enam, kuid mis saab siis, kui ta seda ei tee?

Hoiukeskus peaks olema perede jaoks olemas just siis, kui neil on abi vaja, olgu päevahoiu, nädalahoiu, nädalalõpu- või intervallhoiu vormis. Vahel on vaja kohta, kuhu viia laps tööl käimise ajaks, aga mõnikord selleks, et ise välja puhata, kodu korrastada või kord aastaski endale ärasõitu lubada. Ka tööl käimine võib olla seotud lähe-

tustega, vahel on vaja osaleda koolitustel – miks peaks puudega last hooldav ema kõigest sellest loobuma?

Margit tahaks algatuseks teada, kui palju on Pärnus ja Pärnumaal peresid, kes sellise lastehoiu vastu huvi tunneksid. Siis edasi saaks hakata mõtlema, kui suurelt asi ette võtta ja kuidas leida vajalik raha, ruumid ja töötajad. Kindlasti tuleks mõelda välja midagi uuendusliku, kaasata vabatahtlikke, innustada teotahelisi kergemate puuetega inimesi kaasa lööma. Kas teha koostööd mõne lasteasutuse, noortekeskuse või ettevõttega? Praegu on küsimusi veel rohkem kui vastuseid.

Hea on aga see, et Margiti plaan on tekkinud täpselt õigel ajal. Ka Tartu ülikooli kliinikumi lastefond plaanib uuel aastal alustada lastehoiukeskuste rajamise kampaaniat, mille raames luuakse puuetega lastehoiukeskus Tartusse ning kui ettevõtmine toetajaid leiab, siis ka mitmele poole mujale Eestisse.

Sotsiaalministeeriumis tehakse kuuldavasti tõsiseid ettevalmistusi, et suurendada riigi panust puuetega laste hoiuteenuse arendamisse. Tore on see, et endine Viljandi lasteabikeskuse juhataja Pille Vaiksaar, kellega peetud telefonikõnest algas Margiti ja Eliise jaoks uus elupeeriood, on nüüd tööl ministeeriumis just selle tööloigu peal. Loodame, et sellest saabki edulugu. **Tiina Kangro**

PÄRNUMAA PUUETEGA LASTE PERED!

- ✿ Margit Krjukov ootab teie kontaktivõttu Facebookis või meiliaadressil margitiga@gmail.com.
- ✿ Kuni lastehoid veel valmis pole, vajaks Margit Eliisele hoidjatädi, kes aitaks tal silma peal hoida, kui laps ei saa haiguse tõttu Viljandi perekodus olla, kuid emal on tarvis tööl olla. Margiti arvates saaks sellega kenasti hakkama näiteks mõni Pärnus elav pensionär või kergema puudega inimene, kes tahaks osalise ajaga tööd. Tähtsaimad omadused pisikesel Pöial-Liisi hoidmisel on hooldus ja valmisolek tegeleda tavalisest erineva lapsega.

Sotsiaalsüsteemi kõikide asutuste vankumatu tööpõhimõte peaks olema inimväärikas kohtlemine. Tegelikult on see kõik meie endi – inimeste kätes. FOTO: BENITA KODU

KAS KODU VÕI HOOLDUSASUTUS?

KUNI INIMENE SUUDAB JA OSKAB, ELAB TA OMA KODUS. KUI AGA HAIGUS VÕI PUUE MUUDAB TA SÕLTUVAKS KÕRVALISEST ABIST JA SEE KASVAB NII SUUREKS, ET TA ENAM KA OMASTE-PERELIIKMETE ABIGA TOIME EI TULE, ON TARVIS MÕELDA HOOLDASUTUSE PEALE.

Hooldekodu on muidugi mõnes mõttes luksus. Mõistlikus sotsiaalsüsteemis kasutatakse esmalt ära odavamad abistamise viisid, mida tuntakse avahoolduse ja koduhooldusteenuste nimetuste all. Teenus, kus inimest teenindatakse ööpäev läbi ja ta elab kui hotellis, on mõis-tagikulukas.

Hooldekodusid on kahte liiki:

✿ **Tavalised hooldekodud** on põhiliselt mõeldud toimetulekuraskustes eakatele või raskelt haigestunud või invaliidistunud täiskasvanutele, kes vajavad pidevat kõrvalabi, kuid kelle vaimne tervis on korras või enam-vähem korras.

✿ **Erihooldekodud**, mis on mõeldud psüühiliste erivajadustega (vaimupuute, psüühikahäirete või vastavate liitpuuetega) täisealistele inimestele ning tegutsevad riikliku erihoolekandeteenuse raames.

Tavalised hooldekodud kuuluvad enamasti omavalitsustele, kes on sunnitud tagama oma piirkonnas elavatele abi vajavatele eakatele turvalise elukoha. Sageli on aga nn eakate kodude pidajateks aktsiaseltsid või mittetulundusühingud, kes

teevad koostööd omavalitsustega või siis tegutsevad täielikult turutingimustes, nähes selles võimalust ka raha teenida. Üldhooldekodus viibis eelmise aasta seisuga ligi 6000 inimest, kellest ligi 5000 olid üle 65-aastased.

Erihooldekodudest lõviosa kuulub riigi loodud AS-ile Hoolekandeteenused, kes koondab 24 põhiliselt riigi raha eest erihooldeteenust osutavat asutust üle Eesti. Neis hooldekodus elas eelmise aasta seisuga ligi 2500 psüühilise erivajadusega inimest.

LIIGA SUUR HIND

Arvatavasti oleks vajadust mõlemat tüüpi hooldekodude teenuse järele hoopis rohkem, kui poleks kaht takistavat asjaolu:

elastustasemega võrreldes liiga kõrget hinda (riikliku erihooldekandeteenuse korral liiga pikki järjekordi);

sageli ka klientidele ja nende peredele ebasobivat, mitterahuldavat teenuse kvaliteeti.

Uurime pisut hindu ning seda, mida ja kuidas selle eest saab. Ilmselt oleks tõesti hea, kui üldse rohkem teada, mis hooldekodudes toimub.

Tuleb märkida, et dementsed eakad (sel põhjusel tekibki perel sageli vajadus paigutada inimene hooldekodusse, kus on pidev järelevalve) ei kuulu erihooldekandete sihtgruppi, vaid nende hooldamise ja järelevalvega peaksid toime tulema tavalised hooldekodud. Erihooldekodu järjekorda saab eaka dementsed lisada vaid siis, kui tal on diagnoositud kaasnevad märkimisväärsed psüühikahäired, ta on muutunud endale ohtlikuks ja talle on vormistatud puue.

Samas ei pruugi vaimupuude ja psüühikahäiretega inimestele spetsialiseerunud hooldeasutus ollagi sobivaim koht eakale, kes on kogu elu elanud normaalset tavainimesel, kuid vanuigi kaotanud maailmast selge arusaamise. **Tiina Kangro**

MIS ON AVAHOOLDUSTEENUSED?

Aitamaks vähenenud toimetulekuvõimega eakal iseseisvalt, pere või sotsiaaltöötaja organiseeritud teenuste abil harjumuspärasel keskkonnas (oma kodus) toime tulla, pakuvad kohalikud omavalitsused mitmesuguseid sotsiaalteenuseid:

kodus osutatavad teenused (koduhooldusteened): kodu kohandamine, igapäevaelu vajaduste rahuldamine, nõustamine, juhendamine, hooldamine, kodune öendushooldusteenus jne;

väljaspool kodu osutatavad teenused: järelevalve ja päevakeskustes tegutsemise võimalused jne;

tugiteenused: invatransport, abivahendid, toitlustamine, sauna- ja pesupesemisteenus jms.

Ka hooldekodukoha saamiseks, kui lihtsamad sotsiaalteenused enam ei aita ning kui selleks on tarvis omavalitsuse toetust, tuleb pöörduda kohaliku omavalitsuse sotsiaaltöötaja poole.

HOOLDEKODU KOHT MAKSAB KESKMISELT TOPELT PENSIONI

TEGIME VÄIKESE EKSKURSIONI HOOLDEKODUDE ÖÖPÄVARINGSE TEENUSE HINNAKIRJADESSE. TABELIS TOODUD HINNAD ON VÕETUD ASUTUSTE KODULEHTEDELT JA STATISTIKALEHELT WWW.KODUPILT.EE TÄNAVUSE AASTA SEISUGA NING NEED VÕIVAD UUEL AASTAL MUUTUDA.

Tabeli juures võiks arvestada, et eakate üldhooldekodu koha eest tuleb eakal või tema sugulastel tasuda ise. Kohalikul omavalitsuselt (KOV) võib küsida toetust, kui eakal või tema perel maksevõimet ei ole. Küll aga on omavalitsustel enamasti olemas oma hooldekodud, kus kohalike elanike jaoks on hind soodsam. Paraku on neis sageli järjekorrad ja kui eakas soovib minna hooldusele mõnda teise asutusse, ei pruugi omavalitsus nõustuda sealset kohatasu kompenseerimise.

Omavalitsuste hooldekodud, kus on vabu kohti, võtavad meelsasti vastu

mujalt tulijaid, kuid sellisel juhul kipub kuutasu olema enamasti umbes 100 eurot suurem. Ka küsivad hooldekodud tihti suuremat hinda, kui inimene tuleb teenusele lühemaks perioodiks, kas või paariks nädalaks või paariks kuuks (näiteks oma lähedaste puhkuse ajaks).

Tabelis on toodud nn standardteenuse hind, mis enamikul juhtudel kasvab, kui kliendil on erisoove või erivajadusi (näiteks dementsusega kaasnev suurem järelevalve vajadus).

Tuleb ka märkida, et tabelisse valitud hooldekodude tase, sealhulgas elutingimuste kvaliteet, teeninduse kvaliteet ja lisateenuste kättesaadavus, on kohati väga erinev. Seetõttu tuleks endale või lähedasele hooldekodu valides (kui ei olda rahaliselt seotud omavalitsuse soodushinnaga antava asutusega) kindlasti kohapeal käia ja tingimused läbi rääkida.

Hea mõte oleks ka paluda võimalust näiteks soodushinnaga proovinädalaks. Oma silm on ikkagi kuningas.

Asutus	Kuutasu alates	Asutuse omandivorm
Rannapere sotsiaalkeskus (Viimsi vald).....	765 € (ühene tuba 985 €).....	era
Benita kodu (Keila vald).....	720 € (ühene tuba 840–990 €).....	era
Iru hooldekodu (Tallinn)	660 €	KOV
Merivälja pansionaat (Tallinn)	655 € (ühene tuba 836 €).....	SA
Koeru hooldekeskus (Järvamaa)	600 €	SA
Rõngu hooldekodu (Tartumaa).....	600 €	KOV
Hageli hooldekodu (Raplamaa).....	577 €	era
Lõuna-Eesti haigla hooldusravikeskus.....	575 €	era
Kääpa hooldekeskus (Jõgevamaa).....	556 €	era
Kogula eakatekodu (Saaremaa).....	545 €	riigi AS
Jõõpre vanurite kodu (Pärnumaa).....	540 €	KOV
Lustivere hooldekodu (Jõgevamaa)	530 €	KOV
Otepää hooldekodu (Valgamaa).....	530 €	SA
Vahtra hooldemaja (Ida-Virumaa).....	495 €	era
Iisaku hooldekodu (Ida-Virumaa).....	495 €	KOV
Kolga-Jaani hooldekodu (Viljandimaa)	480 €	KOV
EELK Räpina hooldekodu (Põlvamaa).....	467 €	era
Ristipalo pansionaat (Põlvamaa)	465 €	era
Pandivere pansion (Lääne-Virumaa)	455 €	era
Varbla hooldekodu (Läänemaa)	447 €	KOV
Ulvi hooldekodu (Lääne-Virumaa)	435 €	KOV
Tihemetsa hooldekodu (Pärnumaa).....	358 €	KOV
Tammiku kodu hooldekodu (L-Virumaa)...	352 €	KOV
Tabivere hooldekodu (Jõgevamaa)	287 €	KOV

Võrdluseks:

Koht riiklikku teenust pakkuvas erihooldekodus* 690 € peremajas 720 €
Sügava liitpuudega isiku erihooldekoht 899 € peremajas 930 €

* Erihooldekodude juures on näidatud hind, millega saab teenust kasutada ise makstes (riikliku järjekorra alusel on kuutasu ligi 100 eurot odavam)

BENITA KODUSSE ON UUDISTAJAD OODATUD JUBA NÜÜD

KUI OLIME SELLE AJAKIRJA JAOKS JUST KIRJUTANUD VALMIS IDEE RUBRIIGI LOO ÜLE-EESTILISEST HOOLDEKODUDE PÄEVAST, KUTSUTI MEID VAATAMA UUENENUD BENITA EAKATEKODU. SELGUS, ET JUBA PRAEGU VÕIB MÖÖDUJA SINNA SISSE ASTUDA, ET RESTORANIS EINETADA, HOTELLIS PEATUDA VÕI PAKUTAVAD TEENUSEID KASUTADA.

Buffet-restoran on ühine väljast tulijatele ja hooldekodu klientidele. Söök on sama, maja elanikele kuutasu sees. Kehva toitlustamise üle ei ole klientidel ilmselt põhjust kurta. Restoranis võibki einetamas näha maja eakaid elanikke.

Esimesel korrusel asuvad eakate toad ja hotell. Kõik ruumid, sealhulgas tubade tualett- ja pesuruumid on invasisustusega, nii et toimetama pääseb liikumisabivahendit kasutades. Teisel korrusel on hooldusraviosakond ja ruumid taastusraviks.

„Innustame kõiki tulema ise sööma, voodi äärde öökapiile toidu vii-

mist ei pea me õigeks,” ütleb AS-i Benita Kodu juhataja asetäitja Marilyn Vaksman. Ta selgitab maja põhimõtteid, milles on rõhk eakate väärikusel ja iseseisval toimetulekul.

Avarates ühisruumides on näha kliente, paljud ratastoolis, kuid kõik kaunitl riides ja kaunitl sätitud. „Hommikumantlites käiakse meil ainult protseduuridel, muidu ikka korralikes päevariietes. Meil käib siin ka juuksur ja maniküürija. Peame õigeks, et inimesed enda eest hoolitseksid. Ka kultuurielu toimub meil siin, kontserdid ja kohtumised. Tegevusjuhendaja viib läbi rühma-

tunde ja huvitegevusi, käib seltsielu,” kirjeldab ta.

TURVALINE TUGI

Majja elama asumise järel saab iga elanik elektroonilise randmekella, millega võib ühe nupuvajutusega kutsuda hooldaja. „Inimesed ju liiguvad ja siis on meil alati teada, kui keegi abi vajab.”

Eakatekodu elanike ja nende külaliste käsutuses on ka täisvarustusega köök. Seal saab näiteks pannkooke praadida, kui sugulased laupäeva hommikul külla on tulnud. Kuuldavasti on Benitas olnud elanikke, kes

pole lihtsalt soovinud restoranis valmistoitu süüa ning on eelistanudki ise kokata, kuni jagub jaksu.

Kui aga sugulased-tuttavad saabuvad kaugemalt ja soovivad seal öö või paar veeta, siis on seegi võimalik: eakatekodu elaniku tuppa saab paigutada lisavoodi või siis võtta eraldi hotellituba. „Soosime igati seda, et sugulased siin võimalikult tihti külas käiksid,” ütleb Vaksman.

„Meie meelest on hästi hea see, et majas on nii hooldusravi osakond kui ka tavaline eakatekodu. Nende kahe vahel saab vajadusel hõlpsasti liikuda. Näiteks kui eaka seisund halveneb, saame ta kiirelt viia korrus kõrgemale, kus on olemas personal ja kõik võimalused kõrgetasemeliseks hooldusraviks. Ja vastupidi: kui inimese seisund paraneb, võib ta kohe

Kui hooldekodud kurdavad sageli kaadriprobleemi üle, siis Benita kodu üks trumpe on, et seal tahetakse töötada. FOTO: BENITA KODU

jätkata iseseisvat elu,” põhjendab ta. „Majas on veel rehabilitatsioonimeeskond ja taastusravispetsialistid. Taastusravi osas teeme koostööd

Tartu ülikooli kliinikumiga ja meil on olemas korralik valik seadmeid. Selle soetamisel oleme arvestanud ka eakate vajadustega.” **Tiina Kangro**

KELLE JAOKS ON MÕELDUD KOHTUOTSUSEGA HOOLDUSELE SAATMINE?

EELMISES NUMBRIS KIRJUTASIME 20-AASTASE JONATHANI EMA PIRETI AINA LUHTUVATEST KATSETEST LEIDA OMA SÜGAVA PUUDEGA AUTISTIST POJALE PÄEVA- VÕI NÄDALAHOITU VÕI KUI SEE POLE VÕIMALIK, SIIS SOBIVAT ERIHOOLDEKODU ÖÖPÄEVARINGSEKS ELAMISEKS.

Pojale hoiuvõimaluse leidmine on Pireti jaoks vältimatult vajalik, sest vastasel juhul on ta sunnitud töökohta üles ütlema ja jääma koju poega hooldama. Jonathan on kõnetu, vaimu- ja kuulmispuudega autist. Pärast Tartu Maarja kooli lõpetamist võeti ta katseajaga Maarja tugikeskusesse, kuid öeldi üsna kiirelt koht üles. Põhjenduseks toodi, et Jonathani käitumine on halvenenud ning ta häirib teisi kliente – tingimusi, mida Jonathanil keeruliste erivajaduste tõttu tarvis oleks, pole aga kergemate intellektipuuetega täiskasvanute abistamiseks asutatud tugikeskusel võimalik luua.

Jonathan on pärast 18-aastaseks saamist ööpäevaringse erihooldusteenuse järjekorras, ent koha saamiseni võib kuluda veel aastaid. Maarja tugikeskusest soovitati Piretil mõelda erihooldekodu koha taotlemisele kohtu kaudu, sest siis pääseks Jonathan teenust kasutama väljaspool järjekorda kohe kohtumääruse jõustumise järel ning teenuse eest maksaks riik. Kuniks kohtuotsused kiidetakse, soovitati Piretil muu võimaluse puudumisel poeg psühhiaatriaiglasse paigutada.

Kui varasematel aegadel oli nn kinniseid osakondi päris paljudes hooldekodudes, siis hiljuti otsustati, et parem oleks, kui nii keeruliste klientidega hakkaks tööle üks konkreetne asutus – Valkla kodu, kus saaks teha kõik vajalikud kohandused ja koolitada välja töötajad.

Kuigi esialgu näis Piretile mõte viia Jonathan kodust kaugele Valklasse vastuvõetamatu, hakkas ta siiski seda kaaluma, sest käepärasemad võimalused järjest luhtusid ja lootus hakkas kaduma. Tasapisi asus Piret end harjutama mõttega, et ehk on Valkla kodu kinnine osakond Jonathani jaoks tõesti ainus reaalne erihooldusele saamise variant ja sellega tuleks lihtsalt leppida.

Asja selguse toomiseks otsustasime koos Piretiga Valkla kodus ära käia, et saada täpsem pilt, mida siis ikkagi tähendaks Jonathanile elu sealses kinnises osakonnas ööpäevaringisel erihooldusel kohtumääruse alusel.

TEENUS NEILE, KES ON VABADUSES OHTLIKUD TEISTELE VÕI ISEENDALE

VALKLA KODU JUHATAJA TOOMAS MERILAI OLII LAHKESTI NÕUS KÜLALISI VASTU VÕTMA, ASUTUST NÄITAMA JA VAAGIMA PIRETIGA KOHTUMÄÄRUSEGA ERIHOOLEKANDETEENUSE KASUTAMISE SOBIVUST JONATHANILE.

Sobivusest jutt algaski. Merilai uuris põhjalikult, viimase kui detailini, millest olid saanud alguse noormehe konfliktid Maarja tugikeskuses, millega täpselt ta oli häirinud päevakeskuse teisi kliente jne, kui veel mõned kuud tagasi oli Maarja koolis temaga hakkama saanud. Kui palju võis olla põhjus selles, et Jonathani käitumisse oli sünenud ohtlikku agressiivsust, ja kui palju ootuspärast kohanemisarastust, mille taustaks ühelt tegevuselt teisele suundumine? „Tasub alati küsida, mida me ise sarnases olukorras teeksime,” tõi ta paralleeli.

„Ma ei ole küll Jonathani näinud, aga kõige selle põhjal, mida poisi

ema käest kuulsin, pole ma sugugi kindel, et Jonathan on endale või teistele ohtlik. Mida üldse tähendab kohtumäärusega ööpäevaringne erihoolde? See teenus on mõeldud psüühilise erivajadusega inimestele, kes on endale või teistele oma seisundi tõttu ohtlikud – see on kõige esimene kriteerium, mille järgi kohus teeb otsuse. Järgmiseks näitajaks on see, et muud abinõud, sealhulgas teised, vabadust mittepiiravad erihooldekandeteenused ei ole tema juures andnud tulemusi. Kohtumäärusega kinnisesse osakonda ööpäevaringsele erihooldusele suunamine ongi olemuselt ja sisult ju kõige viimane abinõu, kui enam midagi muud ette võtta ei anna. Tavaliselt suunab kohus määrusega inimese asutusse aastaks. Kui see aeg saab läbi, analüüsitakse, kas ta seisund on paranenud, ehk piisab leebematest abinõudest ja ta võib üle minna tavalisele erihooldusteenusele. Kui seis on ikka endine, võib perekond või kohalik omava-

Kas Jonathanile oleks variant hooldekodusse saatmine kohtu kaudu, mis võimaldaks saada teenusele kohe ja riigi raha eest?

FOTO: MARI LUUD

litsus teha kohtule taotluse määrust pikendada,” selgitas Toomas Merilai.

KOHTU OTSUSE TÄITMINE

Piretit huvitas loomulikult seegi küsimus, kuidas on hooldekodu kinnises osakonnas korraldatud hoolealuste suhtlemine perega. Kas ka seal võivad pereliikmed teda vabalt külastamas käia nii tihti, kui soovivad? Või kas teda saab ikka mõnel nädalalõpul koju tuua, või suvevaheajal koos maale sugulastele külla sõita?

Merilai sõnul on pereliikmete külastäigud nende juures igati tere- tulnud ning seda ei takistata kinnises osakonnaski. „Küll aga ei saa kohtumääruse alusel teenusel viibija siit

väljas käia. Kui kohus on teinud otsuse, et inimene on kohustatud viibima kinnises erihooldusteenusel, siis ta ka peab siin olema. Seega puudub omastel võimalus lihtsalt kohale tulla ja ta päevaks või paariks meie juurest ära viia. On olemas variant, kuidas lähedane näiteks jõuludeks või sünnipäevaks koju saada: selleks tuleb aegsasti teha kohtule taotlus ja kohus siis otsustab, kas ta peatab soovitud perioodiks ajutiselt inimese erihooldekandetasutuses viibimise või mitte.”

Jutuajamise lõpuks pakkus Toomas Merilai Piretile võimalust tuua Jonathan prooviks nädalaks Valkla kodu tavalisse ööpäevaringset erihooldust pakkuvasse osakonda. „Muidugi käib sellisel juhul jutt teenusest, mis tuleks ise kinni maksta, kuna riikliku pearaha järjekord pole ju veel Jonathanini jõudnud. Nädalase katseaja jooksul me raha ei võtaks, see oleks prooviks ja noormees võiks kohale tulla koos emaga, et kohanemist tema jaoks veidi turvalisemaks muuta. Meil on plaanis luua üksus

vaid autistide jaoks, aga praegu seda veel kahjuks pakkuda pole.”

KINNIPIDAMISASUTUS

Valkla kodus on ööpäevaringsel erihooldusel ligi 200 inimest: kaks osakonda pakuvad tavalist ööpäevaringset hooldust, ülejäänud kohad on kohtumäärusega suunatud käsutuses, kes arusaadavalt elavad lukustatud ustega osakondades.

Parasjagu on Valklas käsil kohtumäärusega klientide järelevalvevadust arvestava jalutusala ehitamine. Vörkaed selle ümber tuleb kolme meetri kõrgune ja ülaosas sissepoole suunduva turvaosaga. Seda on vaja, et välistada võimalus aias üle ronida ja hooldekodu alalt omavoliliselt lahkuda.

Enne kinnisesse osakonda ringkäiku tegema minekut saime Toomas Merilai käest näpunäiteid, kuidas seal olla ja liikuda. „Liigume kõik koos, grupist maha jääda ei tasuks, tuleb jälgida, et keegi klientidest ei jääks selja taha, klientide filmimine ja pildistamine on mõistagi keelatud,” andis ta juhtnööre.

„Mõnede klientide seisund on siin ka paraku selline, et neil hetkil, kui majas liiguvad külalised, tuleb nad turvalisuse huvides oma tuppa luku taha panna,” selgitas Merilai põhjust, miks mõned osakonda läbides ei kohanud me ainsatki hoolealust. Mõnes teises osakonnas jälle toimetasid pealtnäha üsnagi rahumeelsed ja jutuhimulised hoolealused ühises tegevustoas. „Oleme kliendid ikkagi nende seisundit silmas pidades grupeerinud. Ja tegevust pakume neile nende seisundist lähtudes. Aga meil on siin ka selliseid inimesi, kelle eluolu pole kahjuks lihtsalt võimalik ükskõik mil viisil mugavamaks muuta. Üks noor mees näiteks purustab kõik oma toas oleva, olgu see madrats või tekk, isegi radiaatori tõmbab seinalt maha. Paneme talle öhtul voodisse uue madrati ja puhutad linad, hommikuks on kõik pulbriks tehtud. Miks ta seda teeb, on väga raske mõista, aga kuni me seda ei mõista, ei oska me ka tema hävitamiskire peatamiseks midagi teha.”

Anne Lill

JONATHANI EMA: MA EI KUJUTANUD ETTE, MILLEST KÄIB JUTT

VALKLA KODU VÄRAVAST VÄLJA ASTUDES LAUSUS PIRET, ET KUIGI EMOTSIOONID TUISKAVAD PEAS RISTI-RÄSTI, ON TA SIISKI VÄGA RAHUL, ET SELLE KÄIGU ÄRA TEGI.

„Tark ja igati mõistev juhataja, ma sain väga palju infot. Väga läbimõeldud tundub kõik, mis neil on plaanis siin teha. Teisest küljest tuleb tun-

nistada, et kinnises osakonnas oli olukord ikka üsna karm, väga palju oli näha löhkumise tagajärgi, seal on ilmselt tegemist ikka väga raske ja ohtlike hoolealustega. Seda ma ei osanud varem ette kujutada. Kui sulle ikka öeldakse, et pead seisma seljaga vastu seinale, et keegi ei jääks sulle selja taha ... minu järeldus on, et see ei tule kõne allagi, et Jonathan sellisesse kohta sobiks.”

Piret lisas, et Valklas käik avas ta

UUEL AASTAL KASVAVAD ERIHOOLDEKODUDES HINNAD

 Selleks, et tagada kohtu otsusega erihooldekodusse saadetud psüühikahäiretega inimeste parem hooldamine ja kaitse, plaanib sotsiaalministeerium uuel aastal tõsta kohtumääruse alusel ööpäevaringsel erihooldusele saadetud inimeste riiklikku pearahaga praeguselt 557 eurolt 847 euroni kuus. Vähesel määral kasvab elukalliduse kompenseerimiseks ka kõikide teiste erihooldekandeteenuste pearahaga, samuti klientide omaosalus.

	Praegune hind	Hind uuel aastal	Kasv
Tavalise erihooldekodukoha pearahaga.....	396,29 €	418,72 €	5,66%
Ebastabiilse remissiooni ja sügava liitpuudega isikute erihooldekodukoha pearahaga.....	585,22 €	618,34 €	5,66%
Kohtumäärusega hoolekandetasutusse paigutatud isikute riiklik pearahaga.....	557,19 €	847 €	52%
Kohtumäärusega hoolekandetasutusse paigutatud alaealiste eest tasutav pearahaga.....	557,19 €	1945 €	349%
Isiku minimaalne omaosalus (pensioni arvelt).....	191,73 €	211 €	10%

Kohtumääruse alusel viibis mullu erihooldekodudes 175 inimest.

Pärast kinnise osakonna külastamist teab Piret, millistes teenustes käib jutt, ega pea seda pojale sobivaks. Autistide hoolde on Eestis aga lahendamata probleem.

FOTO: MARI LUUD

silmad ka selles suhtes, mida sisuliselt tähendab väljend „ohtlik endale ja teistele”.

Jonathan võib järelevalve puudumise korral omapäi kondama minna, „omas mullis viibides” auto alla jääda, aga sedamoodi ohtlikkus iseendale on ju üksnes järelevalve küsimus. Ta võib küll käituda kõrvaliste inimeste jaoks kummaliselt, aga ei ründa ootamatult ega põhjusega.

Piret sai Valklas käies esimest korda ka selge pildi kohtumäärusega erihooldusele suunamise sisust. Et see ei tähenda, et teenuse saamine on lihtsalt kindla määrusega reguleeritud, nagu mõned teenused on reguleeritud sotsiaalministri määrusega või teised linna- või vallavolikogu määrusega. Kohtumäärusega erihooldekanne tähendab ikkagi seda, et inimene suunatakse kohtu otsusel kinnisesse hooldekodusse. Sellega on tema suhtes tehtud otsus, et tal tuleb viibi-

da teatud aeg kinniste uste taga. Ja kui selline otsus on langetatud, kuulub see vastuvaidlematult täitmisele. Siin on analoogia mis tahes kinnipidamisasutusega. „Siis pole enam juttugi sellest, et äkki inimene ei kohane neis oludes või äkki korraldame tema hooldamise kuidagi teisiti, otsustame hoopis midagi muud. Selleks oleks siis esmalt vaja uut kohtuotsust,” ütles Piret.

Piret arvas, et ehk tulevad nad Jonathaniga tööpoolest Valklasse tavalist ööpäevaringsel teenust proovima, aga kohtu korras kinnise osakond jääb ilmselgelt ära. „See on ikkagi agressiivsete ja ohtlike inimeste jaoks. Jonathan on tagasihoidlik ja vaikne autist, ta ei ole agressiivne. Kui ta mõnikord ka mil-

PALUN ANDKE ENDAST TEADA, KUI TEIL ON SAMA MURE

 Eesti sotsiaalsüsteemil puudub ülevaade, kui palju on perekondade hoole all Jonathani-suguseid autiste, kel pole õiget kohta, kus olla.

 Kui ka teie hoole all on selline inimene ja te vajaksite edaspidi tema hooldamiseks abi, andke meile endast teada meiliaadressile info@ehol.ee.

 Nii saaksime ülevaate, millistesse piirkondadesse ja kui suurele hulgal inimestele oleks vaja rajada päevakeskusi, grupikodusid või luua muid spetsialiseeritud teenuseid. **Eesti Hooldajate Liit**

legagi kolistab, siis ta ju ise seda ei kuule. Samas võib ta oma isemoodi jalalt jalale tammumisega just neid teisi kergesti ärrituvaid ja agressiivseid inimesi segada ning endast välja ajada,” mõtiskles Piret.

Veidi järele mõelnuna lisas ta: „Tegelikult ma ei saa üldse aru, kuidas Maarja tugikeskuse spetsialistid Jonathani jaoks midagi sellist üldse soovitasid. Nad ju tunnevad teda pisikesest peale ja läbi ning lõhki. Või pole nad ise kunagi üheski erihooldekodu kinnises osakonnas vaatamas käinudki?!” **Puutepunktid**

MIKS MITTE ÜHENDADA TALUPIDAMINE JA SOTSIAALTÖÖ?

Valter Parve

TÜ PÄRNU KOLLEDŽI SOTSIAALTÖÖ JA REHABILITATSIOONIKORRALDUSE LEKTOR

ERIHOOLEKANDES ON ÜKS PÜSIVAIK KÜSIMUSI SEE, MIS SAAB SIIS, KUI ERIVAJADUSEGA LAPSEL TÄITUB 18 ELUAASTAT. IGA INIMENE JA TEMA PERE ON KORDUMATUD NING TÜÜPLAHENDUSED EI PRUUGI SOBIDA.

Osalesin novembris sotsiaaltöötajate enesetäiendamiseks loodud võrgustiku C.I.F. (www.cifinternational.com) abil Hollandi programmis ja jõudsin tõdemusele, et seal nähtu rakendamine võiks Eestiski kõne alla tulla.

Minu peamine ülesanne oli näha hooldustalude (ingl *care farm, green/social farming*) tegemisi ja seda, kuidas nad töötavad puuetega inimestega. Muu seas külastasime hooldusfarmi, mille peremees Jan van Gorp oli kunagi sealsamas seakasvataja, kuid tundis ühel hetkel vajadust muutuste järele, lõpetas tavalise tootmise, läks ülikooli sotsiaaltööd õppima ning on nüüd laudad pisut ümber korraldanud ja müüb (meie mõistes) toetatud igapäevaelu teenust. Seda kasutavad pered ja hooldekodud, kes soovivad erivajadustega inimestele pakkuda sobivat, arendavat ja rahustavat päevast tegevust.

Janil on 25 klienti, aga tavaliselt tuleb (muide, oma lõunase leivakotiga) kohale kuni 18 inimest. Päeva täidab põllumajandusloomade ja lindude eest hoolitsemine, näiteks kitsetalade söötmine lutipudelil abil. Palgalisi spetsialiste on talus koos peremehega neli, lisaks lööb kaasa kümme vabatahtlikku.

SOTSIAALNE TALUPIDAMINE

Igal hommikul ja päeva järel vaheatakse klientide kodudega või hooldusasutustega infot.

Talul on sissetulekuallikaid kaks:

peredelt või asutustelt laekuv hooldustasu ning tootmissaaduste müük (näiteks kasvatatakse aastas üles 4000 kitsetalle). Jan rääkis, et Hollandis tegutseb ligi 1400 sellist farmi ja sotsiaalse talupidamise populaarsus võib veelgi suureneeda, sest sealgi soovatakse riigieelarves kokku hoida ning puuetega inimeste hooldamine jõukohase tootmise kaudu on odavam kui traditsiooniliste teenuste pakkumine. Kuid Jani meelest on see ka inimlikum.

Teisena käisime vaatamas nn Thomashuisi („Toomase maja”). See ettevõtmine sai alguse kümmekond aastat tagasi, kui raske puudega poja isa püüdis leida oma suureks saanud lapsele hooldekoduga võrreldes pisut inimlikumat elukeskkonda. Sellest püüdlusest on nüüdseks sündinud ligi sada peresarnast elupaika. Hooldusfarmiga võrreldes on peamine erinevus see, et pühendunud abielupaari juhitud kodus elab kuni kaheksa hoolealust, seega pole vajadust inimesi kohapeale transportida. Plussiks on seegi, et puudub graafikujärgsete töötajate vaheldumisest tekkida võiv ärevus. Pererahvale on appi palgatud noor sotsiaaltöötaja ning päeva aitavad täita kodune toimetamine õues, aias ja tubades. Sissetuleku annab üksnes hooldusteenuse müük.

EI MIDAGI UUT

Kui otsida võrdlusi Eesti hoolekande arenguloost, siis meenub, et Jüri Kotka kaitstud magistratöös „Ilmalik sotsiaalkaitse Eestis 18. sajandi lõpust I maailmasõjani” (Tartu ülikool, 1996) on viidatud puuetega inimeste külakorda käimisele koos kaaluka täpsustusega: iseseisvalt toimetulematu inimese tallu võtmise järel vähenes talupidaja pere maksukoormus ja paranes majanduslik olukord – tegemist oli seega praeguses mõistes teenuse müügiga avalikule sektorile.

Miks siis mitte seda ideed ajako-

HOLLANDIS TEGUTSEB 1400 SELLIST FARMI JA SOTSIAALSE TALUPIDAMISE POPULAARSUS AINA KASVAB.

hastada ja uuesti proovida? Häid näiteid leiab kogu Euroopast, juba Eestistki. Kõigepealt muidugi MTÜ Eesti Ratsutamisteraapia Seltsi liikmestatud, aga ka Virumaal tegutsev OÜ R Capital, kes pakub põllumajanduslikku tegevust Viru vanglast tööteraapia pakkumiseks päevasel ajal välja lubatud süüdimõistetutele. Väga sümpaatne on lugeda veel näiteks Uuemõisa kodu tegemistest, mis mõnes osas kannataks välja võrdluse Hollandis nähtuga.

Minu meelest võiks hooldustalude mõiste alla mahtuda kõik needki maal elavad hoolduspere, kes on võtnud kasvatada kasulapse ja hoiavad sellega alles Eesti jaoks ülikalli inimvara. Võrdluseks aga üks Praxise tehtud masendavate tulemustega uuring, mida lugedes selgub, et küsitletud 176-st asenduskodus (ehk uue sõnaga lastekodus) kasvavast 15–24-aastasest noorest ei ole 62 protsenti mitte kunagi kütnud ahju, 72 protsenti vaadanud elektrivõi veemõõtja näitu, 62 protsenti ostnud poest tualettpaberit, nõudesulappe ja muid majapidamistarbeid, 19 protsenti triikinud pesu, 37 protsenti õmmelnud riieale nõöpe ette jne.

RIIK VAADAKU RAHAKOTTI

Kahaneva ja vananeva rahvastiku tingimustes peaks iga noore ettevalmistamine iseseisvaks eluks olema ülioluline riiklik ülesanne, kuid toodud näitel on tegemist ilmselge

ülehooldamisega, mis on laste väärkohtlemise üks alaliike. Raisatakse inimvara, raisatakse kogutud maksuraha.

Seadused lubavad aga hoolduspere lepingulisel alusel elada ka eakatel või erivajadustega inimestel – st külakorda käimine oleks praegugi võimalik. Häda on selles, et kõrgepalgalised seaduste tegijad kujutavad ette, et keegi teine, siinsel juhul hoolduspere, peaks teema töö tasuta. Nii ongi: andes lapse kasuperre üles kasvatada, katab riik perele vaid lapse hooldamisega seotud kulud, kuid ei maksa hooldamise kui töö eest, nagu makstakse palka lastekodude personalile. Ehk

siis riik tasub võõra lapse hooldada võtnud perele kolm kuni viis korda väiksema summa võrreldes tema asutuses hooldamisega. Sõnades tahaks riik anda võimalikult palju hoolitsuseta jäänud lapsi perekondadesse, kuid rahaliselt panustab ise just asutustele: neis on ligi 1200 last, perekonnas vaid ligi 400.

Kui mõelda hooldustalude arendamisele, siis kui riik käsitleks hooldamist ettevõtlusena, võiks teenuse pakkumine anda paljudele maa-inimestele täiendavat sissetulekut ja ehk võtaks nii mõnegi perekonna jaoks päevakorrast maha vajaduse linna või piiri taha kolida. Teisisõnu tekiks olukord, kus võidavad kõik:

pidurduks ääremaastumine, peredele tekiks paremaid võimalusi oma erivajadusega lähedast hooldada, paraneks noorte eluks ettevalmistamine, suureneks praeguste töövõimete jõukohane rakendamine – samal ajal kasvaks elukvaliteet ja ilmselt säästetaks ka üksjagu riigi ja omavalitsuste eelarveraha.

Juba on õhus tunda valmistumist Euroopa Parlamendi ja riigikogu valimisteks – nüüd võiks iga oma tublidusest pajatav kandidaat ette näidata isikliku panuse, kuidas hoida riiklikult tähtsat inimvara. See- ga miks mitte pakkuda välja lubadus aidata kaasa hooldustalude arendamisele?

Loos kirjeldatud hooldustalude tööst annab ülevaate selle koduleht www.hetspiek.nl/fotoalbum. Leht on küll hollandikeelne, kuid albumite kaudu saab talu teenustest hea ettekujutuse.

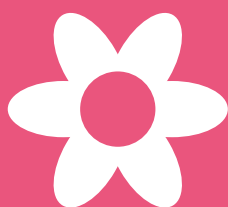
Osa lugusid selles ajakirjas
on valminud SA Dharma
Luiga Fondi stipendiumi toel

Ajakirja väljaandmist
toetavad ka

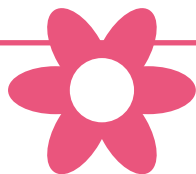

V:E:D:U:R.EE

Kui saad aidata.
Või kui tead
kedagi, kes saab:
MTÜ Puutepunktid
a/a 221053907379

2013. aasta 1. jaanuarist on
MTÜ Puutepunktid riiklikus
tulumaksusoodustusega
mittetulundusühingute ja
sihtasutuste nimekirjas.

EESTI
HOOLDAJATE
LIIT

AITA MEIL VÕIDELDA PAREMA HOMSE EEST!

Eesti Hooldajate Liiduga on ühinenud juba üle
500 toetajaliikme ja kümneid partnerorganisatsioone,
suurim neist Eesti Ametiühingute Keskliit.

Meie eesmärk on kujundada liidust **võimas massi-
organisatsioon**, kelle **sõnal on kaalu** ja kelle liikmes-
konna kompetents võimaldab **liigutada mägesid**.

Tule Eesti Hooldajate Liidu toetajaliikmeks
„Puutepunkti“ saate kodulehel www.vedur.ee.

Kui tunned, et sinu ettevõtte, asutus või organisat-
sioon tahaks liidu eesmarke jagada, ootame part-
neriks tuleku märgukirja aadressile info@ehol.ee.

Eesti Hooldajate Liidu soov on ühendada kogemuste ja teadmistega inimeste jõud ning
aidata arendada riigi sotsiaalsüsteemi nii, et inimväärikas elu ja võrdsed võimalused
oleksid kättesaadavad kõikidele. Liidu tööpõhimõteteks on panustamine ühistõesse riigi-
juhtidega ja nõudlikkus riigi sotsiaalpoliitika eest vastutajate suhtes.

SUUR TÄNU TEILE!

Chris-Helin Loik, Kristi-Isabella Kaldoja, Raissa Piik, Eve Sits, Raul ja Agnes Valgiste, Inta Laur, Iivi Kallaste, Lisett Münter, Astrid Paulus, Külli Juhkam, Imbi Suun, Ande Etti, Aime Lehtla, Kadri Keerd, Merle Lints, Ülle Urbanik, Külli Kaljapulk, Eduard Välja, Maris Luik, Ester Peterson, Aivar Pärlijõe, Sigrid Kristin, Aino Kruus, Küllike Lain, Mari Nuut, Triin Pärnpuu, Ülle Väina, Ere Tött, Raili Veskilt, Gerttu Naruski, Joosep Frantz, Rainis Matvejev, Maria Praats, Eva Grigor, Reelika Niklas, Kristel Krischka, Ketlin Ravel, Minija Pääslane, Tartu abilinnapea Kajar Lember, riigikoguliige Helmen Kütt ja kaks anonüümseks jääda soovitud annetajat. Teie annetustest kogunes jõulukuu ajakirjanumbri jaoks 715,50 eurot, millega saame katta ligi poole ajakirja postitamiskuludest. Suur tänu teile kõikidelt lugejatelt!